

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ตามแนวศิลปศึกษา แบบดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ตามแนวศิลปศึกษาแบบดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านการเรียนการสอน ด้านความรู้ทางศิลปะของครูผู้สอนศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา การพัฒนาครูผู้สอนศิลปศึกษา

กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูศิลปศึกษา จำนวน 255 คน จากโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 255 โรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้น 1 ชุด โดยศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาแก้ไข แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มครูศิลปศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากรจริง เพื่อหาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) ซึ่งในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้คำถามแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ตามแนวศิลปศึกษา แบบดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาครูผู้สอนศิลปศึกษาตามแนวศิลปศึกษาแบบดีบีไอ เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended)

เมื่อได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรอยู่ จำนวน 299 ฉบับ ได้รับคืน 255 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85.28

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ที่ได้ไปวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) หรือหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย หรือค่ามัธยฐานเลขคณิต (X) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลแล้วจัดกลุ่มโดยพิจารณาว่าข้อเสนอแนะใดมีความเห็นใกล้เคียงกัน นำมาจัดกลุ่มเดียวกัน นำเสนอผลการวิเคราะห์ ในรูปความเรียงและความถี่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำมาสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูสอนศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นครูผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 66.70 และเป็นครูผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ 33.30 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.90 มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุด ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 82.40 สาขาที่สำเร็จการศึกษา (วิชาเอก) ศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 19.60 มีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 32.20 และนอกเหนือจากการสอนศิลปศึกษาแล้วยังมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ คือ งานกิจกรรมนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 35.30 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 62.00 ในเรื่อง หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตสื่อ การวัดผลประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 36.47 และรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาการสอนศิลปศึกษา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การบรรยาย การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การใช้ชุดฝึกอบรม การทดลอง คิดเป็นร้อยละ 27.50

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ตามแนวศิลปศึกษา แบบดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยเฉลี่ยแล้วครูศิลปศึกษามีความคิดเห็น ในด้านนี้อยู่ในระดับเห็นด้วย และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า

1.1 วัตถุประสงค์การเรียนการสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจเห็นคุณค่าทางศิลปะและเป็นผู้จรรโลงวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.59$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของศิลปะ ($\bar{x} = 4.14$)

1.2 เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2.1 การเขียนภาพระบายสี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางศิลปะตามแนวทางของตน ($\bar{x} = 4.55$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือเกิดการรับรู้ผลงานภาพวาดระบายสีในศิลปวัฒนธรรมไทยและต่างประเทศ ($\bar{x} = 4.13$)

1.2.2 การปั้นและการแกะสลักข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ได้ปฏิบัติงานและแก้ปัญหาตามกระบวนการที่เหมาะสม ($\bar{x} = 4.35$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีส่วนเสนอแนะกิจกรรมที่ตนสนใจใคร่รู้และมีประสิทธิภาพในการพูดแสดงความคิดเห็นถึงผลงานศิลปะ ($\bar{x} = 4.24$)

1.2.3 การพิมพ์ภาพเป็นรูปต่าง ๆ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เลือกวัสดุในท้องถิ่นมาสร้างงานศิลปะตามจินตนาการของตนเอง ($\bar{x} = 4.61$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานภาพพิมพ์ของศิลปินของตนเองและเพื่อน ($\bar{x} = 4.31$)

1.2.4 การจัดการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ให้เด็กฝึกการรับรู้ส่วนประกอบทางทัศน (เส้นสี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว) ($\bar{x} = 4.43$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ได้แสดงความคิดเห็นถึงคุณสมบัติต่างๆ ที่เห็นในผลงานออกแบบ ($\bar{x} = 4.20$)

1.2.5 การรู้ค่าศิลปะและความกลมกลืนระหว่างศิลปะกับสังคม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีส่วนร่วมกับการทำงานศิลปะในแบบกลุ่ม ($\bar{x} = 4.46$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีโอกาสถกปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการทำงานและผลงานที่สำเร็จแล้ว ($\bar{x} = 4.26$)

1.3 การประเมินผลการเรียนการสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ รู้กระบวนการสร้างงานตามหลักองค์ประกอบศิลปะ ($\bar{x} = 4.34$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นำความรู้แก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนด ($\bar{x} = 4.19$)

2. ด้านการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนศิลปศึกษา ครูมีครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับเห็นด้วยและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า

2.1 ความรู้พื้นฐานทางศิลปะของครูผู้สอนศิลปะ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของงานศิลปะ ($\bar{x} = 4.70$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีความรู้ด้านการสอนศิลปะในเชิงสุนทรีย์และศิลปวิจารณ์ ($\bar{x} = 4.43$)

2.2 กลวิธีที่ใช้ในการพัฒนาครูศิลปศึกษาที่เหมาะสมพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ศึกษาปฏิบัติ ($\bar{x} = 4.60$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บรรยาย ($\bar{x} = 3.73$)

2.3 สื่อที่ใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาครูศิลปศึกษาในยุคปัจจุบัน พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ประติมากรรมจำลองแบบ ($\bar{x} = 4.34$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แถบฟิล์มภาพยนตร์ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.87$)

2.4 การวัดและประเมินผลการพัฒนาครูศิลป พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ ($\bar{x} = 4.27$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ใช้แบบทดสอบก่อนและหลังการพัฒนาครู ($\bar{x} = 4.00$)

3. เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาตามแนวศิลปศึกษาแบบดีบีเออี รวมแต่ละด้านพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างยิง ($\bar{x} = 4.33$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนศิลปศึกษา ($\bar{x} = 4.28$)

4. แกนในแนวคิดศิลปศึกษาแบบดีบีเออี : สุนทรียศาสตร์ โดยเฉลี่ยแล้วครูศิลปศึกษามีความเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.32$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือวัตถุประสงค์การเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจเห็นคุณค่าของศิลปะและเป็นผู้จรรโลงวัฒนธรรมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{x} = 4.59$)

5. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเขียนภาพระบายสีส่งเสริมให้เด็กเกิดการรับผลงานภาพวาดระบายสีในศิลปวัฒนธรรมไทย และต่างประเทศในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.13$)

6. แกนในศิลปศึกษาแบบตีบีเออี : ประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเฉลี่ยแล้วครู

ศิลปศึกษามีความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.32$) และเมื่อพิจารณารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน การพิมพ์ภาพเป็นรูปต่างๆ ส่งเสริมให้เด็กเลือกวัสดุในท้องถิ่นมาสร้างงานศิลปะตามจินตนาการของตนเองในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{x} = 4.61$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ วัตถุประสงค์การเรียนการสอน เพื่อให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของศิลปะในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.14$)

7. แกนในแนวคิดศิลปศึกษาแบบตีบีเออี : ศิลปะปฏิบัติ โดยเฉลี่ยแล้วครู

ศิลปศึกษามีความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.43$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดคือ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนการเขียนภาพระบายสี ส่งเสริมเด็กได้แสดงออกทางศิลปะตามแนวทางของตนในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{x} = 4.55$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การประเมินผลการเรียนการสอน นำความรู้มาแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.33$)

8. แกนในแนวคิดศิลปศึกษาแบบตีบีเออี : ศิลปวิจารณ์ โดยเฉลี่ยแล้วครู

ศิลปศึกษามีความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.24$) และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยที่มากที่สุด คือ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนการพิมพ์ภาพเป็นรูปต่างๆ ส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงาน ภาพพิมพ์ ของศิลปินของตนเองและเพื่อนในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.31$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การประเมินผลการเรียนการสอน วิเคราะห์ศิลปะตามหลักเกณฑ์ศิลปวิจารณ์ในระดับเห็นด้วย ($\bar{x} = 4.19$)

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 สถานภาพของครูศิลปศึกษา

จากข้อมูลพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ทางการศึกษา วิชาเอกและโททางศิลปศึกษา และมีประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษามาเป็นเวลานานคือ 21 ปีขึ้นไป จึงมีความรู้ทางด้านศิลปศึกษา การจัดการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นอย่างดี ดังผลงานวิจัยของไพโรจน์ รุจิระวิจักษณ์ (2528) ที่พบว่าครูมีวุฒิการศึกษาทางศิลปศึกษา จะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและกิจกรรมในศิลปศึกษาระดับประถม

ศึกษาอยู่ในระดับดี และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ยังมีหน้าที่นอกเหนือจากการสอนศิลปศึกษา คือ เป็นครูประจำชั้น ซึ่งมีงานกิจกรรมนักเรียน งานวิชาการเพิ่มขึ้นด้วย

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประชุมสัมมนา พัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตสื่อ การวัดผลและประเมินผล ซึ่งจัดให้ในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการ การบรรยาย การสาธิต การศึกษานอกสถานศึกษา การใช้ชุดฝึกอบรมและการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) "เชิงพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึก อุทิศการณ และความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานทุกระดับ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาตามแนวศิลปศึกษาแบบตีปีเออี

1. การจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาตามแนวศิลปศึกษาแบบตีปีเออี ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านสุนทรียศาสตร์ วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาตามแนวศิลปศึกษา แบบตีปีเออี ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยในวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจเห็นคุณค่าทางศิลปะ และเป็นผู้จรรโลง วัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับศิลปศึกษาแบบตีปีเออี ในแกนสุนทรียศาสตร์ วินเซนต์ ลานีเยร์ (Vincent Lanier, 1972) เชื่อว่าการสอนศิลปศึกษาควรมุ่งเพื่อเหตุผลทางสุนทรียศาสตร์ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ และเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1975) ที่ว่าศิลปศึกษาเน้นที่ผลของกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคล และการรับรู้ซึ่งได้จากประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ ผลพัฒนาการด้านสุนทรียศาสตร์ก่อให้เกิดแก่ตัวบุคคลนั้นเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าตัวผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น อันเป็นหลักการทางศิลปะ ซึ่งครูจำเป็นต้องรู้ หลักการดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทางการเรียนการสอนเพื่อให้เข้าถึงศิลปะ สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาทางด้านสุนทรียศาสตร์ คือ การคิด การรับรู้ การแสดงออกที่เป็นระบบระเบียบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสื่อหรือวัสดุเราสามารถซึมซับ เห็นถึงการแสดงออกที่เป็นระบบระเบียบอันงดงามของถ้อยคำ บริเวณ จังหวะ สัมผัส เสียง เส้น รูปร่าง รูปทรง สี การเคลื่อนไหว

ฉะนั้น การเริ่มเรียนศิลปศึกษาในช่วงแรก จึงควรฝึกให้ผู้เรียนได้สังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม สะอาด มีระเบียบ เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกจากการสังเกตสิ่งอื่น ๆ และเปรียบเทียบด้วยการสังเกตธรรมชาติ ที่มีลักษณะตรงกันข้าม เช่น ธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง ชาติความมีระเบียบ รกรุงรัง ให้ผู้เรียนบอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วนำความรู้สึกที่ได้รับถ่ายทอดความคิดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ถ้าผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งที่สวยงาม สะอาด เรียบร้อย ผู้เรียนก็จะเกิดความชื่นชมในสิ่งที่พบเห็น และแสดงความรู้สึกในความงามนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527)

ดังนั้น หน้าที่สำคัญของศิลปศึกษา คือ การสร้างสมการพัฒนทางด้านสุนทรียศาสตร์ให้เกิดแก่ตัวผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้เกิดความเจ็บปวดในการรับรู้ ได้รับประสบการณ์ การแสดงออกที่สร้างเสริมสติปัญญา และอารมณ์ที่เต็มไปด้วยความสอดคล้องกลมกลืนอย่างงดงาม นอกจากนั้น โทมัส มัวร์ (Thomas Munro, 19) ยังชี้ให้เห็นถึงความงดงาม ดังนั้น จำเป็นที่มนุษยชาติ ควรดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม เป็นลักษณะเฉพาะของชาติต่าง ๆ กระบวนการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนควรมุ่งหมายระยะยาวในการเสริมสร้างสันติภาพความเข้าใจอกเข้าใจและความร่วมมือระหว่างประเทศด้วย

2. ประวัติศาสตร์ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรเน้นในการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาตามแนวศิลปะแบบดีบีเออี (DBAE) ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน ควรส่งเสริมให้เด็กเลือกวัสดุในห้องถิ่นมาสร้างงานศิลปะตามจินตนาการของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาศิลปศึกษาแบบดีบีเออี ที่เน้นในประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นฐานหนึ่งในการสอนศิลปศึกษา

ความรู้พื้นฐานทางศิลปะโดยเฉพาะในเรื่องของประวัติศาสตร์ศิลป์ เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่มีที่มาและก่อให้เกิดคุณค่าต่อการรับรู้ในเรื่องของการพัฒนา อารมณ์ความคิด การปฏิบัติ และสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงาม ได้แก่ ผู้เรียนตามวิชาการ (2534) ครูสอนศิลปศึกษาต้องเป็นผู้มีความรู้พื้นฐานด้านศิลปศึกษาเป็นอย่างดี ในที่นี้หมายถึง การส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเลือกวัสดุที่มีอยู่ในห้องถิ่น เช่น หิน ไม้ ใบไม้ หรือวัสดุต่าง ๆ ซึ่งเด็กจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัสดุนั้น ๆ มาสร้างงานศิลปะตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุชาติ เกาทอง (2536) ที่กล่าวว่า วัสดุที่ใช้งานในการปฏิบัติงานศิลปะเด็กจะเป็นผู้เลือกให้เหมาะสมกับงานที่จะสร้างขึ้น เด็กจะมีการเรียนรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในการ

ปฏิบัติงานนั้น ซึ่งจะถือว่าเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับเด็กประถมศึกษา ที่มีการสะสมความรู้จากสิ่ง
ที่จำเป็นในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

การปูพื้นฐานการเรียนรู้ศิลปะให้กับเด็ก โดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะ
สามารถจัดการสอนโดยยึดความสนใจ ความต้องการของเด็ก และควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม หรือ
ชุมชนที่ตนอยู่ ดังที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) กล่าวว่า ควรรู้จักค่าของงานศิลปะพื้นบ้าน เพราะเป็น
งานที่ผูกพันกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย และควรเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้
ให้กับเด็กตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2542 ที่เน้นให้นำภูมิปัญญาในท้องถิ่น
มาให้ความรู้ ตามสภาพความเหมาะสมของท้องถิ่นนั้น ๆ อาจจะเป็นเนื่องจาก 1) นักเรียนขาด
แคลนวัสดุ อุปกรณ์ 2) นักเรียนได้ปฏิบัติทางศิลปะน้อย เช่น การลอกแบบจากบนกระดาน
หรือทำตามคำบอกของครู ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ครูผู้สอนขาดความรู้ ทักษะ และความ
มั่นใจในการสอน ดังที่ บรรจง บุญการี (2532) ได้นำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาของครู
ประถมศึกษา

3. ศิลปะปฏิบัติ

เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรเน้นในการจัดการเรียนการสอนของครู
ศิลปศึกษา ตามแนวศิลปศึกษาแบบตีบีเออี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เนื้อหา และกิจกรรมในการ
เขียนเนื้อหา ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกตามแนวทางของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวศิลปศึกษา แบบ
ตีบีเออีในแกนศิลปะปฏิบัติ

จากหลักสูตรศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา ฉบับปัจจุบันที่ปฏิบัติเน้นความ
สำคัญในการให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรีตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กล่าวไว้ว่า ข้อ 1) ให้มี
ความคิดสร้างสรรค์ 2) ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัด และตามความสามารถของตน
ทำให้ครูผู้สอนศิลปศึกษาได้เห็นประโยชน์และคุณค่าตามหลักสูตร

ทำให้ครูผู้สอนศิลปศึกษาได้เห็นประโยชน์และคุณค่าตามหลักสูตรแล้ว ได้มีการ
ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียน โดยให้เด็กได้แสดงออกอย่าง
เสรีตามความสามารถของตนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับอำนาจ เย็นสบาย (2532) ได้กล่าวไว้
ว่า การสอนศิลปศึกษาควรมุ่งพัฒนาวุฒิภาวะในการแสดงออก มุ่งพัฒนาการทำงานศิลปะ วิจัย
วงษ์ใหญ่ (2529) การเรียนศิลปะนั้นเพื่อให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ ให้มีการแสดงออกเป็นหลัก
สำคัญ

ซึ่งตรงกับนักศึกษาศิลปศึกษาผู้ก่อตั้งทฤษฎีพัฒนาการของเด็กคือ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1975) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์ทางศิลปะที่แท้จริงจะต้องมาจากผลงานบริสุทธิ์ของบุคคลแต่ละคน หรือบุคคลแต่ละกลุ่มซึ่งเน้นวัสดุและวิธีการแบบใหม่ ๆ ดังนั้นจากการที่ครูศิลปศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครเห็นด้วยกับข้อดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้องตามหลักสูตรศิลปศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งยังไปสอดคล้องกับการสอนศิลปศึกษาตามแนวคิดของ เอฟแลนด์ ในทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ที่ว่าการสอนควรเปิดโอกาสให้แสดงออกทางอารมณ์ ความคิด และการปฏิบัติจริง ซึ่งปัจจุบันการสอนศิลปปฏิบัติส่วนใหญ่จะยึดคำสั่งของครู และครูส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการสอนอย่างจริงจัง เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบหน้าที่อื่น ๆ เช่น มีหน้าที่เขียนป้ายให้กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นนักวิชาการ และรับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน ดังที่ บรรจง บุญการี (2532) ได้ศึกษาสภาพปัญหาของครูประถมศึกษา จากปัญหาดังกล่าวทำให้ครูสนใจต้องการความรู้เรื่องเทคนิค และวิธีการสอนที่สามารถนำมาแก้ปัญหาในการสอนได้

4. ศิลปวิจารณ์

เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรเน้นในการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาตามแนวศิลปศึกษาแบบดีบีเออี ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับเนื้อหาและกิจกรรมการพิมพ์ภาพเป็นรูปต่าง ๆ ส่งเสริมเด็กให้มีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานภาพพิมพ์ของศิลปินของตนเองและเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับศิลปศึกษาแบบดีบีเออีในแกนศิลปวิจารณ์ ดังที่ อธิติ คงคากุล (2524) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักวิจารณ์ว่า นักวิจารณ์ศิลปะจะต้องมีความรู้ในกฎเกณฑ์ทฤษฎีของความงามในรูปแบบและเนื้อหาต่าง ๆ สามารถอ่านและเข้าใจกรรมวิธีในการสร้างงานศิลปะ และต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยา ปรัชญาสังคม และประวัติศาสตร์ศิลปะอีกด้วย ดังนั้น การวิจารณ์ที่ดีและถูกต้องนั้นมิใช่ทำได้ง่ายนัก ผู้วิจารณ์จำเป็นต้องมีข้อมูลในเรื่องที่ตนวิจารณ์ ทั้งจะต้องแสดงความคิดเห็นอย่างละเอียด รอบคอบ และมีเหตุผลสำคัญของการวิจารณ์ คือ ข้อวินิจฉัยตัดสินจะต้องสมเหตุสมผล ตรงกับความเป็นจริง มิเช่นนั้นแล้วการประเมินคุณค่าจะผิดพลาดได้ นักวิจารณ์ต้องเป็นผู้ที่ละเอียดละออ มีความคิดเชิงวิเคราะห์สูง และไม่ได้มีหน้าที่ในการอธิบายเนื้อหาของสาระของผลงานศิลปะเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องประเมินผลข้อดีและข้อเสียได้อีกด้วย นอกจากนี้จุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้ว จะต้องมีการบวกรวมการด้วย คือการบวกรวมในการประเมินค่าความงามของศิลปะ โดยมีขั้นตอนต่อเนื่องกัน และแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน จึงจะบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ (พิระพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

สงวน รอดบุญ (2533) กล่าวว่า นักวิจารณ์ศิลปะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์และความรู้กว้างขวาง เพราะถ้ามีความรู้เพียงด้านใดด้านหนึ่ง การวิจารณ์นั้นย่อมจะขาดคุณค่า อาจทำให้ผลงานศิลปะเป็นเรื่องเล็กน้อยและหมดความสำคัญไป นักวิจารณ์ศิลปะจึงต้องเป็นผู้วางใจให้เป็นกลาง ปราศจากอคติใด ๆ รู้จักใช้เหตุผล ไม่ยึดถือเอาความรู้สึกส่วนตัวเป็นเครื่องตัดสินประการสำคัญก็คือ ควรเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องราวหรือขอบเขตของศิลปะอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งในด้านจิตวิทยาศิลปะ ปรัชญาของศิลปะ และในแง่ของสุนทรียศาสตร์ด้วย เป็นผู้มีความเข้าใจในภาษาของทัศนศิลป์ และเป็นผู้ที่มีความสามารถถ่ายทอดความเข้าใจนั้น เป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนได้ มีการวิเคราะห์วิจารณ์ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญของศิลปะ อันได้แก่ รูปแบบเนื้อหาหรือแนวคิด และเทคนิคกรรมวิธีและต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และปรัชญาศิลปะเป็นอย่างดี มีความรู้สึกถึงขนาดที่จะให้คำอธิบายถึงงานศิลปะในอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และมีความรอบรู้ถึงรายละเอียด ประวัติความเป็นมาของผลงานศิลปะนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงเหตุผล และวิธีการที่งานศิลปะถูกสร้างขึ้นมาจากด้วยแนวความคิดความบังดาลใจ สภาพแวดล้อม ปรัชญา และจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลถึงการประเมินคุณค่าที่ย่อมแตกต่างกันออกไป (พิเชญ สุภนิมิตร, 2525) ในการนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบาย บรรยาย แสดงความคิดเห็น ประเมินตนเองและเพื่อนได้ ซึ่งจะมากขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางศิลปะที่ได้รับ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2537)

การจัดการเรียนการสอนตามแนวศิลปะศึกษาแบบตีบีเออี ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอน ตามแนวศิลปะศึกษาแบบตีบีเออี ประกอบด้วย ศิลปะศึกษา 4 แกน คือ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติ และศิลปะวิจารณ์ ดังที่ ราล์ฟ สมิท (Ralph Smith, 1987) ศิลปะศึกษาแบบตีบีเออี ที่มีเนื้อหาและหน่วยการเรียนรู้ที่ออกแบบให้ตอบสนองเป้าหมาย 4 แกน กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ ยังได้รับการคำนึงถึงในการจัดการเรียนการสอน แต่กิจกรรมสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ ในหลักสูตรตีบีเออี ซึ่งสอดคล้องประสานกันทั้ง 4 แกน คือ ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ศิลปะในแกนศิลปะปฏิบัติ การวิจารณ์งานอย่างมีหลักเกณฑ์ในแกนศิลปะวิจารณ์ ความซาบซึ้งเห็นคุณค่าของความงามในแกนสุนทรียศาสตร์ และความประทับใจในวัฒนธรรมและสังคมที่มีผลต่อการทำงานศิลปะในแกนประวัติศาสตร์ ซึ่งการนำแกนทั้ง 4 มาบูรณาการ โดยให้แต่ละแกนประสานและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ก็จะช่วยพัฒนาเด็กได้สมบูรณ์ และเข้าถึงศิลปะอย่างแท้จริง

2. ด้านการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนศิลปศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบตีปีเออ

ในเรื่องความรู้พื้นฐานทางศิลปะของครูผู้สอนศิลปศึกษา ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ในรูปแบบ ประวัติความเป็นมา และเห็นคุณค่าของศิลปะซึ่งสอดคล้องกับศิลปศึกษาแบบตีปีเออ ในแกน 4 แกน คือ ประวัติศาสตร์ ศิลปปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์ ดังที่ ทวีเกียรติ ไชยยังยศ (2538) ได้ศึกษาแนวการจัดประสบการณ์ศิลปะที่เน้นในด้านพุทธิปัญญา (Cognitive) คือความเฉลียวฉลาด ซึ่งเด็กจะได้จากประสบการณ์ด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และด้านศิลปวิจารณ์ นอกจากนั้นจะต้องมุ่งส่งเสริมการพึ่งตนเองของเด็ก จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ทราบแนวความคิดจากการศึกษาดังกล่าว ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ทราบแนวความคิดในการจัดทำหลักสูตรทั้งอดีตและปัจจุบัน เพราะหลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนการสอนที่ผู้สอนควรรู้และนำไปยึดเป็นแนวทางในการสอนเป็นอย่างดี

เมื่อครูมีความรู้แล้ว สิ่งที่ครูต้องคำนึงถึงคือการนำไปใช้ให้เหมาะสม โดยเฉพาะในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียน ให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี ตามความสามารถของตน สอดคล้องกับอำนาจ เย็นสบาย (2532) ที่กล่าวว่า การสอนศิลปศึกษาควรมุ่งพัฒนาคุณภาพะในการแสดงออก มุ่งพัฒนาการทำงานศิลปะ วิจัย วงษ์ใหญ่ (2529) การเรียนศิลปะนั้นเพื่อให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ และให้มีการแสดงออกเป็นสำคัญ

ส่วนของกลวิธีที่ใช้ในการพัฒนาครู ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่างวิธีที่ใช้ในการพัฒนาครูศิลปศึกษาที่เหมาะสม รู้ถึงวิธีสอนที่หลากหลาย คือ วิธีสอนแบบปฏิบัติ ดังที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ปัจจัยสำคัญของการสร้างสรรค์เปิดโอกาสให้เด็กปฏิบัติอย่างอิสระของตนเอง และครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สื่อที่ใช้ในการส่งเสริม พัฒนาครูศิลปศึกษาในยุคปัจจุบัน คือ ประติมากรรม จำลอง โดยนำชิ้นงานหรือตัวอย่างงานเป็น 3 มิติ ดังแผนการสอน "พื้นผิว" ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.2-3) ของมะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2537) กล่าวคือ สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ รับรู้ คิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ วิจัย วงษ์ใหญ่ (2529) การเรียนศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา จึงควรค้นคว้าหาความรู้ โดยการเข้าอบรมสัมมนา ดังที่ พิระพงษ์ กุลพิเศษ (2531) กล่าวว่า ถ้าหากครูศิลปศึกษาได้รับการอบรมเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ และเทคนิคการสอนที่เหมาะสมจะสามารถดำเนินการสอนได้ด้วยกระบวนการเรียนการสอนและมีความมั่นใจยิ่งขึ้น

ส่วนในเรื่องของการวัดผลประเมินผล ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การวัดการประเมินผล ครูต้องการความรู้เรื่ององค์ประกอบศิลป์ ซึ่งจะก่อให้เกิดให้ผู้สร้างงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนศิลปะ ถือได้ว่าเป็นผลการสอนของครูที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการวัดผลมีอยู่ด้วยกันหลายวิธี ฉะนั้น การเลือกวิธีวัดผลประเมินผลให้คำนึงถึงเด็ก วัดผลประสงค์ กิจกรรมเนื้อหา และกระบวนการเรียนการสอน โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางสอดคล้องกับประภัสสร น้อมธรรม (2523) ที่กล่าวว่า การประเมินผลควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีกับการปฏิบัติงานของเด็ก และ แชพแมน (Chapman, 1978) กล่าวว่า การวัดผลที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

1. การวัดพัฒนาการของเด็กที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ คือ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา

2. การวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ ความนิยมในศิลปะ และนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน (การฝึกหัดครู, 2529) และเพื่อให้การวัดผลประเมินผลบรรลุวัตถุประสงค์ ครูมีความต้องการพัฒนาโดยวิธีอบรมเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล

ปัจจุบันการเรียนการสอนมีวิธีการที่หลากหลาย ดังนั้น วิธีการวัดผลประเมินผลนี้เช่นกัน ซึ่งได้มีผู้นำมาใช้กันมาก คือ การวัดและประเมินตนเอง (เกสร ธิตะจारी, 2542; นุชวณา เหลืองอังกูร, 2541) ซึ่งการวัดผลประเมินผลโดยวิธีใดก็ตาม ควรคำนึงถึงวุฒิภาวะของเด็ก และกระบวนการเรียนการสอน และความพร้อมของครูเป็นสำคัญ

จุดเน้นอยู่ที่การเพิ่มสมรรถภาพครูพร้อมกับการเพิ่มวุฒิ เน้นการให้สถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกไปทำการฝึกอบรม อย่างไรก็ตามมีหลายประเด็นที่น่าดำเนินการต่อ เช่น สถาบันผลิตครูควรจัดหลักสูตร เพื่อครูประจำการยกเลิกการจัดสอบชุดวิชา จัดฝึกอบรมในลักษณะปฏิบัติงานในหน้าที่เฉพาะกิจจัดให้มีศูนย์และบุคลากรในการฝึกอบรมในท้องถิ่น และครูสภาทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการสานงานการฝึกอบรม การพัฒนาครูนั้น ควรเป็นการจัดการที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่การผลิตครูถึงเป็นครูประจำการและต่อเนื่องไปตลอดการอยู่ในวิชาชีพของครู โดยแบ่งสัดส่วนการรับผิดชอบของแต่ละสถาบันและการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ตอนที่ 3 ข้อมูลปลายเปิด

จากข้อเสนอแนะในแบบสอบถามปลายเปิด ครูสอนศิลปศึกษามีความต้องการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการเรียนการสอน ครูต้องการวัสดุ สื่อ และงบประมาณ ในการจัดการการเรียนการสอน จนเกิดคุณภาพยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันอุปกรณ์และสื่อส่วนใหญ่มีราคาแพง ในการเลือกวัสดุและสื่อการสอน จึงคำนึงถึงความประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และควรใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าแก่การลงทุน (คำรณ เจริญสุข 2540, นิรุช สุวรรณมัย, 2542)

ด้านความรู้ทางศิลปะของครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา มีความต้องการพัฒนาความรู้พื้นฐานทางศิลปะ เพื่อช่วยให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอน ได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และประเทศ ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงควรพัฒนาในเรื่องของความรู้พื้นฐานในวิชานั้น ๆ สอดคล้องกับ (อารี สุทธาพันธ์ 2535) ว่า ครูศิลปศึกษาควรมีความรู้พื้นฐานทางศิลปศึกษาเป็นอย่างดี จึงจะทำให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ครูศิลปศึกษา ควรมีความรู้พื้นฐานทางศิลปศึกษาเป็นอย่างดี รวมถึงวิธีการ เทคนิคการสอน ทักษะที่ดีต่อศิลปศึกษา ย่อมจะทำให้จัดการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการพัฒนาศิลปศึกษา ครูมีความต้องการอบรมสัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีต่าง ๆ เช่น อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และวิธีอื่น ๆ ที่ทันสมัย (บรรจง บุญการี, 2532 ; ปราโมทย์ บุญเต็ม ,2536) สำหรับในด้านการวัดผลประเมินผล ครูมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรใหม่ เป็นพฤติกรรมของนักเรียน และสุดท้ายเป็นคุณลักษณะนิสัยที่ควรจะเป็นและที่น่าสนใจ คือ การประเมินตนเอง และยังมีปัญหาทั่วไปอีกด้วย (พงศ์ นพดล สายทองยนต์, 2536 ; เทียนชัย เสาศินดารัตน์ ,2534)

ข้อเสนอแนะต่อครูศิลปศึกษา

1. ครูศิลปศึกษา ควรได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร จุดมุ่งหมาย เนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
2. ครูศิลปศึกษา ควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาที่สอน โดยเฉพาะแกนศิลปศึกษาทั้ง 4 แกน คือ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปปฏิบัติ และศิลปวิจารณ์
3. ควรหาโอกาส เข้าร่วมประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาตนเอง และนำไปจัดการเรียนการสอน ได้มีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสื่อหรือชุดการสอนที่นำไปใช้ในการพัฒนาครูศิลปศึกษา
2. ควรมีการวิจัย เกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานของครูศิลปศึกษาโดยตรงในการจัดการเรียนการสอน ระดับประถมศึกษา
3. ควรมีวิจัย เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือในการวัดผลการเรียนการสอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา
4. ควรมีวิจัย ศึกษาแนวการสอนศิลปศึกษาตามแกนศิลปะแต่ละแกน ในระดับประถมศึกษา